

Авт.
11/8

НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

М. Маляренко

МАЛЯРЕНКО Василь Тимофійович

УДК 343 : 342.4

**РЕАЛІЗАЦІЯ ОСНОВНИХ КОНСТИТУЦІЙНИХ ЗАСАД
СУДОЧИНСТВА В КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ
ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ**

Спеціальність 12.00.09 - кримінальний процес
та криміналістика; судова експертиза

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі кримінального процесу
Одеської державної юридичної академії Міністерства
освіти України

Науковий керівник : доктор юридичних наук, доцент
Аленін Юрій Павлович, завідувач кафедри
кримінального процесу Одеської державної
юридичної академії

Офіційні опоненти : Заслужений діяч науки і техніки України, академік
Академії правових наук України, доктор юридичних наук,
професор, **Грошевий Юрій Михайлович**, віце-президент
Академії правових наук України

кандидат юридичних наук, доцент
Шибіко Василь Петрович, в.о. завідувача кафедри
правосуддя Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Провідна установа: відділ кримінально-правових та кримінологічних
проблем Інституту держави і права імені
В.М. Корецького Національної академії
наук України

Захист дисертації відбудеться " 9 " серпня 1999 р. о " 10 " годині на засіданні
спеціалізованої вченої ради Д 64.086.01 в Національній юридичній академії України
імені Ярослава Мудрого (310024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77).

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національної юридичної
академії України імені Ярослава Мудрого (310024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77).

Автореферат розісланий " 7 " листопада 1999 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ю.П. Битяк

БИТЯК Ю.П.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Акт проголошення незалежності України як суверенної держави, прийняття Конституції України, необхідність реального забезпечення прав і свобод людини, що впливає із цих документів, утвердження верховенства права обумовлюють потребу в проведенні судово-правової реформи.

57-94
X

Судова система знаходиться в глибокій кризі, викликаній багатьма факторами, які негативно впливають на її діяльність, а тому судово-правова реформа повинна привести судову систему, всі галузі права у відповідність з Конституцією та соціально-економічними змінами, що відбулись у суспільстві. Напрямок шляху, по якому повинно йти реформування судочинства, закріплені в Конституції. З урахуванням міжнародно-правових норм з прав і свобод людини в статті 129 Конституції передбачені основні засади судочинства. Конституція є юридичною базою для кримінально-процесуального законодавства. Саме згідно з нею повинен бути побудований Кримінально-процесуальний кодекс України. Зокрема, в ньому повинні бути реалізовані всі конституційні норми, які стосуються кримінального судочинства. З метою забезпечення прав і свобод людини процес дізнання, досудового слідства та судового розгляду кримінальної справи повинен бути чітко регламентованим, щоб не було можливості для беззаконня і свавілля і разом з тим, щоб кожний злочин був розкритий, а винні понесли передбачену законом відповідальність. Однак чинний КПК у багатьох принципових концептуальних питаннях не відповідає Конституції.

Вирішення всіх цих практичних питань потребує наукового обґрунтування, відповідних теоретичних досліджень.

Ця робота підготовлена з урахуванням досліджень, які виконали С.А.Альперт, В.П.Божьев, І.В.Вернидубов, Ю.М.Грошевий, А.Я.Дубинський, Т.М.Добровольська, П.С.Елькінд, З.Д.Єнікеев, В.С.Зеленецький, З.З.Зінатулін, П.І.Кудрявцев, Т.М.Мірошніченко, М.М.Михеєнко, В.В.Молдован, В.Т.Нор, Г.М.Омельяненко, І.Л.Петрухін, В.М.Савицький, М.І.Сірий, М.С.Строгович, Д.С.Суло, І.В.Тирічев, В.М.Тертишник, Д.В.Філін, В.П.Шибіко, Г.І.Чангулі, Ю.П.Янович та інші вчені.

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, чималу кількість публікацій, в теорії основних засад судочинства продовжує залишатися багато проблемних дискусійних питань. Особливо це стосується тих засад судочинства, які раніше не були притаманні кримінальному процесу України, зокрема, дійсної, а не удаваної змагальності сторін та свободи в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості, фіксування судового процесу технічними засобами, апеляційного оскарження рішень суду. З врахуванням конституційної норми про рівність сторін перед законом і судом та визначенням дещо нової ролі прокурора в судовому процесі, виникає немало

проблем, пов'язаних з участю прокурора в кримінальному судочинстві, особливо тих, які стосуються відмови прокурора від обвинувачення. У зв'язку з тим, що така відмова в чинному КПК не тягне правових наслідків, теоретичною розробкою цього інституту вчені майже не займалися. Потребує серйозного дослідження проблема захисту обвинуваченого від обвинувачення, особливо у випадках обов'язкової участі захисника. У кримінально-процесуальному законодавстві існує і багато інших проблем, які потребують негайного дослідження та вирішення. Все це й спонукало обрати дану тему в якості дисертаційної.

Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Одеської державної юридичної академії і є складовою частиною комплексно-цільової теми "Кримінально-процесуальні проблеми вдосконалення організації і діяльності правоохоронних органів та суду в боротьбі зі злочинністю в умовах формування правової держави", яка розробляється кафедрою кримінального процесу відповідно до плану науково-дослідної роботи ОДЮА.

Метою дослідження є науковий аналіз проблем, пов'язаних з реалізацією основних конституційних засад судочинства в кримінально-процесуальному законодавстві України, виявлення прогалин у правовому регулюванні з урахуванням Конституції, змін в законодавстві та досягнень кримінально-процесуальної науки, визначення шляхів вирішення цих проблем. Для досягнення поставленої мети в дисертації зроблена спроба вирішення таких наукових завдань:

- дослідити природу кожної із основних засад судочинства та визначити їх значення в кримінальному процесі;
- виявити основні проблеми, притаманні кожній із основних засад судочинства, як інститутам кримінально-процесуального права;
- сформулювати пропозиції по вдосконаленню кримінально-процесуального законодавства і виробити практичні рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності кримінального судочинства.

Методологічна та емпірична база дослідження. У ході роботи над дисертацією вивчалися і аналізувалися методологічні джерела, нормативні акти України, постанови Пленуму Верховного Суду України, спеціальна література, а також законодавство інших країн, міжнародно-правові документи, проведено узагальнення судової практики, вивчено пропозиції судів, слідчих управлінь, здійснено соціологічні дослідження шляхом анкетування та інтерв'ювання, порівняльного аналізу судової статистики та іншими методами.

Основні наукові положення дисертації базуються як на досягненнях загальнотеоретичних наук, так і науки кримінального процесу. Висновки безпосередньо впливають із всебічного, комплексного та системного аналізу основних конституційних засад судочинства в кримінально-процесуальному законодавстві, підтверджуються аналізом узагальнень судової практики та статис-

тики, а також результатом соціологічних досліджень, у процесі яких вивчено 2 тисячі кримінальних справ. З метою уточнення одержаних при цьому даних, з'ясування фактичних обставин реалізації тої чи іншої засади судочинства застосовувалось інтерв'ювання близько 500 суддів різних ланок судової системи України, слідчих та прокурорів. Застосовувався й особистий багатолітній досвід автора дисертації в якості судді міського, обласного, Верховного Суду та заступника Голови Верховного Суду України - голови судової колегії в кримінальних справах.

Різноманітність джерел інформації та методів при аналізі й узагальненні судової практики, статистики й теоретичних досліджень дозволило виявити ряд нових проблем реалізації конституційних засад судочинства і запропонувати шляхи їх вирішення. Рекомендації спрямовані на вдосконалення діяльності судів та правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю і зміцнення законності в Україні.

Наукова новизна роботи полягає насамперед у тому, що проблеми кожної із основних засад судочинства в кримінальному процесі розглянуті системно і комплексно з урахуванням Конституції та внесених останнім часом змін та доповнень до кримінально-процесуального законодавства, що дозволило виділити і дослідити ряд питань, які не були предметом дослідження в правовій літературі.

У дисертації висувається ряд нових концептуальних у теоретичному плані та важливих у практичному відношенні положень, зокрема,

- щодо обґрунтування необхідності прийняття закону про судову владу;
- закріплення в КПК положень, які випливають із статей 29, 30, 31 Конституції;
- обґрунтування потреби того, щоб обвинувальний висновок називався висновком державного обвинувачення та щоб складав його, вручав обвинуваченому і потім оголошував у судовому засіданні прокурор;
- обґрунтування обов'язковості для суду відмови прокурора від обвинувачення, якщо ця відмова підтримує потерпілий;
- надання підсудному та потерпілому права на виступ у судових дебатах;
- обґрунтування необхідності ліквідації нерівності громадян перед законом і судом, а також нерівності учасників судового процесу;
- обґрунтування положення про те, що прокурор у суді повинен здійснювати лише одну функцію - підтримання державного обвинувачення; - надання повноважень прокурору в стадії складання висновку державного обвинувачення і суду при розгляді справи по першій інстанції без повернення справи на додаткове розслідування погіршити становище обвинуваченого (підсудного) шляхом зміни пред'явленого обвинувачення на більш тяжке;
- обґрунтування шляхів вирішення комплексу питань, що пов'язані з захистом обвинуваченого, зокрема того, хто може бути його захисником, чи

обов'язкова участь захисника в кожній справі та як повинно вирішуватися питання про участь захисника за призначенням і ін.;

- розкриття суті і визначення основних напрямків апеляційного та касаційного перегляду справ, по яких судові рішення не набрали законної сили;

- обґрунтування необхідності збереження ревізійного перегляду справ, по яких судові рішення набрали законної сили, але без принесення протестів.

На захист виносяться вищеназвані та інші положення, які в загальному вигляді варто сформулювати таким чином:

1. Розкриття правової природи кожної із основних конституційних засад судочинства в кримінально-процесуальному законодавстві України.

2. Теоретичне обґрунтування та формулювання на цій основі пропозицій по доповненню і зміні чинного законодавства та включення запропонованих положень до нового КПК.

Теоретичне та практичне значення роботи. Опрацьовані в дисертації положення і зроблені висновки можуть знайти застосування при подальших наукових дослідженнях теоретичних проблем кримінального процесу з розробкою конкретних практичних рекомендацій суддям, працівникам правоохоронних органів, захисникам.

У результаті дослідження не тільки розроблена наукова концепція, але й показані її можливості щодо вдосконалення кримінально-процесуального законодавства та використання в ході розробки нового КПК та іншого законодавства, в постановах Пленуму Верховного Суду України. Більшість сформульованих у роботі положень можуть бути безпосередньо використані в практичній діяльності при здійсненні правосуддя судами. Матеріали і положення, котрі містяться в дисертаційному дослідженні, можуть бути застосовані також у навчальному процесі в юридичних вузах і факультетах, для вдосконалення програм і планів навчання, доповнення курсу кримінального процесу, розробки спецкурсів кримінально-процесуального циклу, при підготовці підручників, навчальних та методичних посібників, а також при проведенні занять з підвищення кваліфікації та професійної майстерності слідчих, прокурорів, адвокатів, суддів.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Положення, висновки та пропозиції, що містяться в дисертації, окрім наукових публікацій, доповідалися здобувачем на науково-практичних конференціях: у Національній юридичній академії України ім. Ярослава Мудрого (Харків, 1994р.); на юридичному факультеті Київського університету ім. Тараса Шевченка (1995р.); у Генеральній прокуратурі України (Київ, 1996 р.); на конференції експертів з питань кримінально-процесуального законодавства в Нідерландах (Гаага, 1997р.) та аналогічній конференції в місті Києві (1997р.), у Національній академії внутрішніх справ України (1998р.), на засіданні Науково-консультативної ради при Верховному Суді України (1999р.), викладалися в лекціях на Респуб-

блканських курсах підвищення кваліфікації суддів Міністерства юстиції, на обласних конференціях суддів, а також у Верховному Суді при обговоренні проблем КПК. Конкретні пропозиції автора по вдосконаленню кримінально-процесуального законодавства, приведенню його у відповідність з міжнародними нормами і Конституцією включені в проект КПК і пояснювальну записку до нього (як одного із розробників і затвердженого Урядом Керівника робочої групи по розробці проекту КПК), в проект Закону України "Про судоустрій України", а також реалізовані в розроблених з безпосередньою участю автора 12 законах України, 3 постановах Верховної Ради України та 12 постановах Пленуму Верховного Суду України. Автор протягом 1995-1998 років на підставі рішень Кабінету Міністрів України чотири рази очолював делегацію України на сесіях Підготовчого і Спеціального Комітетів ООН з питання розробки статуту Міжнародного Кримінального Суду (МКС). В процесі цієї роботи він зробив 12 змістовних виступів з викладенням позиції України щодо питань юрисдикції МКС та принципів його процесуальної діяльності. Ці напрацювання лягли в основу позиції України на дипломатичній конференції у Римі (Італія) в липні 1998 року, в роботі якої автор брав участь в якості заступника глави делегації, і враховані при вирішенні питання про створення МКС та прийняття статуту його діяльності. Відповідно до Указу Президента України від 16 липня 1996 року автор є представником України в комісії ООН із запобігання злочинності та кримінального правосуддя. У 1997-1998 роках він двічі очолював делегацію України на сесіях цієї Комісії, де зробив низку виступів з питань незалежності та недоторканості суддів при здійсненні правосуддя, становища жертв злочинів у кримінальному процесі України тощо. Напрацьована ним позиція з цих та інших питань, що розглядалися Комісією, врахована у відповідних резолюціях та інших документах Комісії, а також взята до уваги урядом України. Крім того, пропозиції автора викладені ним в інформаційних листах на адресу Президента, Верховної Ради, Прем'єр-міністра України, керівників інших державних структур.

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладені в 17 наукових публікаціях, загальний обсяг яких становить біля 9.2 д.а.

Структура дисертації. У відповідності з цілями, предметом і логікою дослідження дисертація складається із вступу, чотирьох розділів, висновку, додатків та списку використаних джерел (207 найменувань). Обсяг дисертації - 202 сторінки .

ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується вибір теми дисертації, її актуальність, визначаються мета та завдання дослідження, його методологічна і теоретична основи, відзначається наукова новизна і положення, що виносяться на захист, роз-

кривається теоретичне та практичне значення дисертації, форми апробації результатів дослідження і впровадження їх у практику.

Розділ I. "Конституційні засади судочинства, як основні правила провадження в кримінальних справах" містить два підрозділи.

У підрозділі 1 "Поняття, загальна характеристика та класифікація основних засад кримінального судочинства" акцентується увага на тому, що "засадою", "основою" кримінального процесу може бути не кожне положення, яке характеризує організацію і діяльність органів дізнання, слідства, прокуратури і суду, а тільки головні, вихідні моменти, на яких у свою чергу ґрунтуються положення більш окремого характеру. Аналізуючи визначення поняття основних засад кримінального процесу, яке дають М.С.Строгович, Ю.П.Янович, І.В.Тирічев, В.М.Тертишник, М.М.Михеєнко, автор приходять до висновку, що до критеріїв визначення засади кримінального процесу слід віднести таку сукупність властивостей: 1) це найбільш загальні, вихідні положення, ідеї, які мають фундаментальне значення для кримінального процесу, визначають його спрямованість, побудову в цілому, форму і зміст його стадій та інститутів; 2) вони виражають панівні в державі політичні і правові ідеї, які стосуються завдань і способу здійснення судочинства в кримінальних справах, і повинні бути закріплені в законі; 3) повинні повністю діяти у всіх або кількох стадіях кримінального процесу і обов'язково в його центральній стадії - стадії судового розгляду; 4) порушення будь-якої засади означає незаконність рішення у справі й обов'язково тягне його скасування.

У наукових працях називається різне число основних конституційних засад кримінального судочинства, автор же вважає, що ними є тільки ті, що передбачені статтею 129 Конституції України, зокрема, законність, рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом, забезпечення доведеності вини, змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості, підтримання державного обвинувачення в суді прокурором, забезпечення обвинуваченому права на захист, гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами, забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом, обов'язковість рішень суду. Виходячи з логіки Конституції, автор приходять до висновку, що засадами судочинства є основні конституційні засади, інші конституційні засади, а також ті засади, що передбачені окремими законами.

Засади судочинства в усіх стадіях кримінального процесу проявляються не в однаковій мірі. В той же час вони органічно і нерозривно зв'язані між собою, взаємодіють одна з одною і доповнюють одна одну. При цьому кожна із засад зберігає свою власну цінність для побудови і перебігу процесу, свій юридичний зміст. Значення засад судочинства полягає в тому, що вони є гарантією дотримання прав і законних інтересів особи при провадженні у кримі-

нальній справі, є юридичною базою для тлумачення конкретних кримінально-процесуальних норм, створюють основу окремих інститутів процесуального права. Автор пропонує дати точне визначення кожної із основних конституційних засад судочинства і закріпити це визначення в конкретних статтях окремої глави КПК, оскільки без такого визначення немає їх однакового розуміння, а у зв'язку з цим - і однакового застосування.

У підрозділі 2 “Незалежність та недоторканність суддів при здійсненні правосуддя і підкорення їх лише закону, як основа кримінального судочинства” проводиться думка про те, що всі засади кримінального процесу дуже важливі і значимі, але без незалежності суддів при здійсненні правосуддя та підкорення їх лише закону, без суворого дотримання і поважання цієї аксіоми не можна говорити про справедливість судових органів, незалежність не є привілеєм суддів, вона потрібна і державі і кожному громадянину, оскільки є засобом захисту публічних інтересів, насамперед прав і свобод людини. Незалежність суддів та підкорення їх лише закону це загальнообов'язкова норма, яка стосується всіх: органів держави, установ і організацій, посадових осіб і громадян. Нікому не дозволено здійснювати вплив на суддів, нав'язувати їм певні рішення.

У роботі аналізуються зовнішній і внутрішній рівні незалежності судової влади та її гарантії, дається визначення цих понять, обґрунтовується необхідність кодифікації усіх правових норм, об'єктом яких є судова влада, у єдиному законі про судову владу.

Розділ 2 “Основні загальноправові засади судочинства в кримінальному процесі” — складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 1 “Законність” — акцентується увага на тому, що законність - одна із основоположних засад діяльності державних органів, громадських організацій, роботи посадових осіб і поведінки громадян.

Завдяки законності в державі можливий правопорядок, державна і громадська дисципліна, добробут народу, громадянський мир і спокій. Режим законності не дає права на існування суб'єктивізму і свавілля посадових осіб, зловживань, порушень прав, свобод і законних інтересів людини, неправомірної поведінки особи.

Аналізуючи теоретичні напрацювання С.С.Алексеєва, А.М.Колодія, В.В.Копейчикова, М.М.Михеєнка, В.В.Молдована, В.П.Шибіки та інших вчених, автор приходить до висновку, що законність всезагальна, універсальна засада, яка знаходить своє вираження у всіх засадах і нормах кримінально-процесуального права, характеризує всі сторони кримінального судочинства.

Автор робить порівняльний аналіз окремих статей Конституції України і КПК України, зокрема ст. 57 Конституції і ст. 5 КПК, і вважає, що ст. 5 КПК у діючій редакції “ніхто не може бути притягнутий як обвинувачений інакше ніж на підставах і в порядку, встановлених законом” не відповідає нормам

Конституції і тому пропонує викласти її в такій редакції “Кримінальна справа не може бути порушена, а особа не може бути визнана підозрюваною, притягнута до кримінальної відповідальності і засуджена інакше як з підстав і в порядку, встановлених законом, опублікованим для загального відому”. Реалізуючи положення ст. 58 Конституції, автор вважає, що в КПК необхідно передбачити норму про те, що “слідчі органи, прокурор, суддя і суд повинні застосовувати процесуальні норми, які діють на момент провадження у справі, незалежно від того, коли було вчинено злочин і коли порушено кримінальну справу. Разом з тим, якщо новий закон скасовує чи обмежує те чи інше процесуальне право учасника процесу в справах, які вже перебувають у провадженні слідчих органів чи суду, зокрема, якщо особі вже пред’явлено обвинувачення, то процесуальне право, яке було передбачено законом, що діяв на момент вчинення злочину, зберігається за ним до закінчення провадження у справі”. Виходячи з надзвичайної важливості норми, закріпленої в ст. 61 Конституції, — “ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення”, пропонується в КПК закріпити цю норму з урахуванням особливостей кримінального судочинства. Дається обґрунтування і формулювання відповідної статті, пропонується виключити винятки із правила, передбачені пунктами 10 і 11 статті 6 КПК, тобто можливості суду порушити справу без скасування раніше постановлених вироків, ухвали (постанови) про закриття справи, постанови про відмову в порушенні кримінальної справи.

Розглядаючи проблеми законності, автор наголошує на тому, що всупереч Конвенції про захист прав і основних свобод людини (1950 р.) людина в Україні в період досудового слідства позбавляється волі без рішення суду. Чинний КПК (ст. 106) дозволяє підозрюваного позбавити волі на 72 години, а обвинуваченого (ст. 156) - на півтора року. Як свідчить судова практика, законність та обґрунтованість такого позбавлення волі не завжди дотримується, допускається суб’єктивізм, бездоказовість. Існують серйозні проблеми, пов’язані з дотриманням прав людини при проникненні до житла чи іншого володіння особи, пов’язані з таємницею листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. В дисертації обґрунтовується необхідність включення в КПК норм, які б у відповідності з міжнародними нормами та Конституцією України регулювали питання, пов’язані з затриманням та арештом людини, з проникненням до житла чи іншого володіння особи, з порушенням таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; вирішення питання про можливість використання одержаної таким шляхом інформації як доказу по справі, акцентується увага на тому, що всі норми КПК повинні бути спрямовані на безумовний захист прав, свобод та законних інтересів людини.

У підрозділі 2 “Рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом”, аналізуючи статті 21, 24 та 129 Конституції України в їх порівнянні з міжнародно-правовими нормами, працями вчених, зокрема Т.М.Добровольської, автор приходить до висновку, що в Конституції вільність і рівність людей розглядаються як права природні, які притаманні кожній людині з народження і існують незалежно від волі держави. Вони вимагають необхідності застосування однакових стандартів прав і обов’язків до всіх осіб без винятку і передбачають, що кожний громадянин України має і може користуватися на рівних підставах з іншими громадянами всім обсягом конституційних прав і свобод без дискримінації з боку держави або інших осіб. Рівність прав і свобод невід’ємна від рівності громадян перед законом і судом, тобто перед обов’язком додержуватися закону, виконувати його, використовувати його в своїх інтересах. Рівність громадян перед судом - це розгляд справ усіма судами відносно всіх громадян в одному і тому ж процесуальному порядку, незалежно від обставин, передбачених ст. 24 Конституції. Означає вона також і те, що в державі не існує якихось виняткових судів, порядок і засади діяльності яких ставились би в залежності від ознак, зазначених у ст. 24 Конституції. В дисертації наводяться приклади нерівності громадян перед законом і судом, що існує в КПК, обґрунтовується необхідність реконструкції КПК з тим, щоб ця рівність не тільки декларувалася, але і реально забезпечувалася. Пропонується конкретизувати в КПК правила про недоторканність Президента України, народних депутатів, суддів та особливий порядок притягнення їх до кримінальної відповідальності та арешту. Звертається увага на те, що чинний КПК допускає нерівність прав і можливостей учасників процесу. Тому пропонується в новому КПК узгодити права і обов’язки учасників кримінального процесу з нормами Конституції, вносяться конкретні пропозиції на цей предмет.

У підрозділі 3 “Забезпечення доведеності вини” звертається увага на те, що концепцією судово-правової реформи в Україні (1992 р.) передбачено створення такого судочинства, яке створило б умови для реалізації презумпції невинуватості. Вона закріплена у ч. 1 ст. 62 Конституції: “Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вина не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду”. Автор аналізує законодавство, праці М.М.Михеєнка, В.В.Молдована, В.П.Шибіки, М.С.Строговича, Т.М.Мірошніченко, Л.В.Філіна і ряду інших вчених і приходить до висновку, що кожний елемент обвинувачення, кожна кваліфікуюча та пом’якшуюча чи обтяжуюча відповідальність обставина, кожна обставина, від якої залежать певні правові наслідки, кожний висновок слідчого, прокурора, судді чи суду повинні ґрунтуватися на відповідних доказах, зібраних відповідними посадовими особами у передбаченому законом порядку.

Автор не погоджується з тими авторами, які стверджують, що засада презумпції невинуватості робить неможливим закриття справ у стадії досудового слідства з nereабілітуючих підстав. На їх погляд, теза про те, що ніхто не може бути визнаний винуватим у вчиненні злочину, інакше ніж за вироком суду, вимагає у всіх випадках постановлення вироку виправдувального чи обвинувального зі звільненням у необхідних випадках від відбування покарання. На погляд автора дисертації, вирішення цієї проблеми вимагає більш гнучкого підходу. Перш за все необхідно переглянути nereабілітуючі підстави для закриття порушеної справи, оскільки в чинному КПК є такі, які дають можливість слідчому, прокурору, судді трактувати підстави на свій розсуд (особа перестала бути суспільно небезпечною, змінились обставини справи тощо). Разом з тим у випадку спливу строку давності притягнення особи до кримінальної відповідальності, наявності акту амністії чи помилування, які усувають можливість відбування покарання, необхідно виходити з інтересів обвинуваченого, тобто враховувати його волевиявлення. Якщо він усвідомлює наявність вини у скоєному, передбачає, що обов'язково буде засуджений і бажає, не переносючи моральних і фізичних страждань, щоб кримінальна справа була закрита, йому за наявності передбачених законом зазначених вище підстав треба йти назустріч у період досудового слідства і закривати справу. Винним його в цьому випадку ніхто не визнає, оскільки обвинувачувати ще не значить визнати винним.

Автор дисертації обґрунтовує необхідність у КПК сформулювати поняття презумпції невинуватості, розвинути положення щодо особливостей доказування в кримінальному процесі, зокрема, сформулювати позицію щодо використання доказів, зібраних незаконним шляхом. На його погляд, в законі необхідно передбачити, що докази, зібрані незаконним шляхом, потребують перевірки. Якщо при перевірці буде встановлено, що фактичні обставини справи, хоч і незаконним шляхом, встановлені вірно, рішення по справі необхідно приймати на основі доказів, здобутих у ході перевірки, з урахуванням тих фактичних даних, які зібрані у ході безпосереднього розслідування справи і відповідають дійсності. Одночасно необхідно вирішувати питання про відповідальність осіб, які застосували незаконні методи слідства. Пропонується доповнити КПК нормою про те, що ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину та визначити, на кого покладається обов'язок доказування; сформулювати норми про предмет доказування так, щоб вони орієнтували дізнавача, слідчого, прокурора на з'ясування не тільки обставин діяння і участі у його вчиненні конкретної особи, але і обставин, які виключають чи пом'якшують кримінальну відповідальність; закріпити, що обвинувачення не може ґрунтуватися на припущеннях, всі сумніви щодо доказаності вини, а також у тлумаченні закону вирішуються на користь підозрюваного, обвинуваченого, підсудного; більш повно і точно визначити поняття доказів і дається

формулювання визначення; визначити які особи не підлягають допиту як свідки, і вказується хто повинен належати до таких осіб.

У підрозділі 4 “Гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами” мова йде про значення та цілі відкритості судового процесу.

Відкритий (гласний) процес є одним із засобів захисту прав особи, він посилює виховний вплив суду, сприяє вкоріненню у свідомості громадян внутрішньої потреби поважати і додержувати законів. За допомогою гласності здійснюється громадський контроль за роботою суду. Присутність у залі судового засідання громадян, представників ЗМІ примушує суддів відчувати підвищену відповідальність за кожну дію в ході судового розгляду справи.

Разом з тим засада гласності не допускає якогось впливу на суд з боку сторонніх осіб чи органів. Ніхто не вправі вказувати суддям як вони повинні вирішити справу, який вирок винести, кого засудити, яке покарання призначити. Гласність судового розгляду справи не означає уседозволеності. Головуючий наділений повноваженнями по наведенню порядку в залі судового засідання. Але процес притягнення до відповідальності особи, яка порушує порядок у залі, надзвичайно складний, який дає підстави для враження, що суд безпорадний. З метою виправити це становище в дисертації пропонується проєкт конкретної норми КПК, яка дасть змогу головуючому безпосередньо накладати стягнення на порушника порядку в залі судового засідання. Автор дисертації пропонує передбачити в законі також перелік осіб, яких у відкритому судовому засіданні не слід допускати в зал судового засідання. Статтею 20 чинного КПК передбачені випадки, коли суд може провести закрите судово засідання. Але життя іноді ставить суд у складне становище. Судовій практиці відома ситуація, коли свідок, потерпілий чи підсудний внаслідок психічних, фізичних чи психологічних особливостей не взмозі дати свідчення в присутності сторонніх осіб, а тим більше преси чи телебачення. У Європейській Конвенції з прав людини в разі крайньої необхідності, якщо, на думку суду, в особливих випадках привселюдність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя, пропонується проводити закриті (повністю або частково) судові засідання. Автор дисертації вважає, що українському законодавцю варто запозичити цю формулу і пропонує проєкт конкретної статті КПК.

У дисертації акцентується увага на тому, що в закритому судовому засіданні суд зобов'язаний забезпечити повне дослідження обставин справи і всі права та обов'язки учасників процесу.

Автор аналізує законодавство, пов'язане з фіксуванням перебігу судового засідання, звертає увагу на ряд проблем, що існує в цій сфері, і пропонує шляхи їх вирішення.

Розділ 3 “Змагальність сторін у кримінальному процесі. Обвинувачення і захист, їх протилежність і взаємозв’язок” — складається із трьох підрозділів.

У підрозділі 1 “Змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості” акцентується увага на тому, що діяльність по порушенню і розслідуванню, розгляду і вирішенню кримінальних справ не може мати успіху, якщо всі функції, необхідні для її здійснення, будуть надані одному і тому ж органу держави, який наділений владними повноваженнями по відношенню до всіх інших суб’єктів правовідносин, що виникають при провадженні у кримінальній справі.

Конституція України заклала підвалини для змагальності сторін, передбачивши цю засаду в ст. 129, а також передбачивши наявність сторін в кримінальному процесі, таким чином з очевидністю для всіх віднісши функцію вирішення справи виключно до компетенції тільки одного органу держави - суду. Виконання ж функції обвинувачення покладено на прокурора, а в окремих випадках на потерпілого і функції захисту - на обвинуваченого, захисника, якщо він бере участь у справі. Автор дисертації пропонує в КПК закріпити наявність сторін у кримінальному процесі та змагальний характер їх функцій. На думку автора, змагальність сторін наділяє обвинувача, потерпілого, підсудного, захисника, цивільного позивача, цивільного відповідача і їх представників рівними правами по наданню доказів, участі в їх дослідженні і заявленні клопотань. Разом з тим розгляд справи при змагальності сторін не повинен перетворювати суд у стороннього спостерігача. Змагальність сторін не виключає активності та ініціативи суду по збиранню доказів, необхідних для встановлення істини в справі, не створює перепон для порушення кримінальної справи по новому обвинуваченню та проти нових осіб. Автор дисертації проаналізував твори Є.Б.Мізуліної, М.М.Михеєнка, В.В.Молдована, П.І.Кудрявцева, Г.Д.Побегайла, М.С.Строговича та інших вчених і прийшов до висновку, що, визначаючи суть змагальності судового розгляду, необхідно виділяти такі елементи: розмежування функцій обвинувачення, захисту і вирішення справи судом; рівноправність сторін; активне становище суду. Автор вносить ряд пропозицій по закріпленню в КПК змагальності сторін, зокрема, він вважає необхідним запровадити спрощений розгляд судових справ про нетяжкі злочини, де підсудний повністю визнає себе винним, і відсутні дані, які б ставили під сумнів добровільність та істинність зізнання. Суть спрощення повинна полягати в тому, що суд, дослідивши лише ті докази, про які просять учасники судового розгляду, може перейти до судових дебатів.

У підрозділі 2 “Підтримання державного обвинувачення в суді прокурором” мова йде про функції прокурора, як однієї із сторін судового процесу, та державне обвинувачення як функцію держави. На погляд автора, обвинувачення в кримінальній справі формується поступово, а починає формуватися

тись у стадії порушення кримінальної справи. Сукупність дій прокурора по відстоюванню в суді висновку про винність підсудного у вчиненні злочину прийнято називати підтриманням державного обвинувачення.

Автор дисертації погоджується з В.С.Зеленецьким у тому, що державне обвинувачення виникає в тому процесі, де прокурор досліджує обвинувальний висновок і всі матеріали кримінальної справи. Він пропонує закріпити цю стадію порушення державного обвинувачення нормою про те, що обвинувальний висновок повинен називатися висновком державного обвинувачення і складатися прокурором. Обґрунтовується думка про те, що висновок державного обвинувачення повинен вручати обвинуваченому і зачитувати його в суді прокурор, оскільки ця функція суду не сумісна зі змагальністю сторін і місцем суду в процесі. В дисертації наводяться аргументи про можливість погіршити становище обвинуваченого (підсудного) прокурором в окремих випадках, які не вимагають виконання слідчих дій. На погляд автора, прокурор може робити це в стадії складання висновку державного обвинувачення або в судовому засіданні шляхом винесення відповідної постанови про зміну постанови про притягнення особи як обвинуваченого, а в судовому засіданні і висновку державного обвинувачення. Прокурор зобов'язаний ознайомити з цією постановою обвинуваченого, захисника і потерпілого, а при необхідності і інших учасників процесу з наданням можливості обвинуваченому захищатися в судовому засіданні.

У дисертації акцентується увага на тому, що у висновку державного обвинувачення повинні бути зазначені всі ті кваліфікуючі, обтяжуючі та інші обставини, які мають правове значення, від яких обвинувачений має право захищатися.

Підтримуючи обвинувачення в суді, прокурор повинен доказати, довести суду наявність всіх тих обставин, які відповідно до статей 23 і 64 КПК підлягають доказуванню, а також всі інші дані, які зазначені у висновку державного обвинувачення. Інакше він повинен відмовитися від підтримання обвинувачення повністю чи в якійсь частині.

Однією із найскладніших проблем інституту підтримання державного обвинувачення в суді є проблема відмови прокурора від обвинувачення. Чинним законодавством це питання майже не врегульоване. А воно повинно бути врегульованим, оскільки має надзвичайне значення для правосуддя. У відповідності з вимогами ч. 4 ст. 264 КПК відмова прокурора від обвинувачення не звільняє суд від обов'язку подальшого розгляду справи і вирішення її. Наводяться аргументи невідповідності цієї норми КПК Конституції і пропонується закріпити в КПК положення про те, що в разі відмови прокурора від обвинувачення суд повинен виправдати підсудного чи закрити справу. Суд не повинен обвинувачувати людину в тому, в чому її перестала обвинувачувати держава в особі її представника - прокурора. Суд також не повинен аналізувати і ар-

гументувати всі ті висновки, від яких відмовився прокурор. Все це має бути закріпленим у законі з одним застереженням: — якщо з цим погодився потерпілий, а в окремих випадках і цивільний позивач.

У дисертації пропонується зміну або відмову від обвинувачення прокурором закріплювати відповідною постановою прокурора.

На погляд автора, державне обвинувачення не закінчується в суді першої інстанції. Якщо на судові рішення внесено подання чи подано скарги, прокурор зобов'язаний в касаційній, апеляційній чи іншій передбаченій законом інстанції відстоювати державний інтерес, тобто продовжувати підтримувати державне обвинувачення чи відмовлятися від нього.

У підрозділі 3 “Забезпечення обвинуваченому права на захист” зазначається, що в Україні право підозрюваного, обвинуваченого, підсудного на захист є конституційною нормою. Зокрема, це передбачено ст.ст. 63, 59, 129 Конституції. Людина, що підозрюється чи обвинувачується державою у вчиненні злочину, перебуває в значно гіршому становищі, ніж держава, оскільки не має тих можливостей для захисту, що має держава для обвинувачення. Тому всі засоби захисту повинні бути спрямованими на те, щоб встановити цю рівновагу. У дисертації досліджуються відповідні обставини та аргументуються пропозиції по встановленню такої рівноваги. Значна увага приділяється співвідношенню прав підозрюваного, обвинуваченого і підсудного з обов'язками органів слідства, прокурора, захисника і суду по реалізації цих прав і пропонується передбачити в КПК механізм реалізації кожного права названих осіб. У реалізації права обвинуваченого на захист серйозне значення має участь захисника. На жаль, конструкція статей чинного КПК, які регулюють участь захисника в справі, їх неузгодженість між собою, недостатня конкретність, відірваність від реалій життя породили багато проблем, які шкодять і захисту, і боротьбі зі злочинністю.

Автор аргументує конкретні пропозиції по вдосконаленню механізму участі захисника у справі. У дисертації наголошується на тому, що обвинувачений у кримінальному судочинстві України повинен бути не безправним об'єктом владних повноважень органів дізнання, слідства і суду, а суб'єктом широкого кола процесуальних прав і можливостей. У поєднанні процесуальних прав обвинуваченого з обов'язками органів дізнання, слідства, прокуратури та суду, забезпеченні дійсної можливості реалізувати ці права і полягає зміст забезпечення обвинуваченому права на захист.

Розділ 4 “Перевірка законності і обґрунтованості судових рішень та їх виконання” складається із двох підрозділів.

У підрозділі 1 “Забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду” акцентується увага на тому, що перегляд вироку суду вищестоящою судовою інстанцією є одним із найважливіших прав людини і громадянина. Зміна суспільно-політичного ладу в Україні вимагає і зміни під-

ходів до проблеми перегляду судових рішень, які не набрали законної сили. За радянських часів кримінальне судочинство не знало апеляційного перегляду справ. Разом з тим автор зазначає, що при розгляді питання апеляційного провадження фактично мова йде не про запровадження абсолютно нового провадження, а про реформування передбаченої чинним законом стадії касаційного провадження, оскільки їй притаманні окремі риси апеляційного провадження (насамперед можливість і обов'язок перевірити справу у повному обсягу як з правових, так і з фактичних підстав).

Аналізуючи чинне законодавство, літературні джерела, автор формулює основні риси апеляційного і касаційного провадження в майбутньому КПК, а також вносить конкретні пропозиції. Дається визначення суб'єктів апеляційного оскарження. Пропонується передбачити в КПК основні вимоги, яким повинна відповідати апеляційна і касаційна скарга, наслідки невиконання вимог щодо форми та змісту скарги чи подання, порядок подачі скарги та подання.

Пропонується визначити межі розгляду справи в апеляційній і касаційній інстанціях, залишивши повноваження по перевірці справи у повному обсягу, передбачити в КПК, що касаційні скарги і подання можуть бути подані на вироки суду присяжних, вироки і ухвали апеляційної інстанції, на вироки, постановлені в порядку спрощеного судового розгляду. Автор вважає, що Конституція передбачає дві обов'язкові форми перегляду судових справ - касаційну і апеляційну, але не забороняє інших форм перегляду справ, рішення в яких набрали законної сили.

У підрозділі 2 "Обов'язковість рішень суду" акцентується увага на тому, що судові рішення після набрання ними чинності є такими ж обов'язковими для виконання фізичними і юридичними особами на всій території України, як і закон. Коли вирок, що набрав законної сили, звернений до виконання і виконаний, судочинство по справі вважається закінченим. Ця стадія процесу має надзвичайне значення. Саме на неї зорієнтовані всі інші стадії кримінального процесу, всі його інститути. Саме в цій стадії досягається той результат, який бажає мати держава, розпочинаючи кримінальне переслідування особи. Разом з тим права і свободи людини в цій стадії порушуються найбільш часто у зв'язку з недостатньою регламентованістю як цих прав і свобод, так і відповідних дій посадових осіб. Як свідчить судова практика, проблема виконання судових рішень є в судочинстві однією із найгостріших. У зв'язку з цим автор, аналізуючи діюче законодавство по виконанню судових рішень, праці Ю.М.Грошевого, В.Д.Бринцева, М.М.Михеєнка, В.В.Молдована, Д.Пишньова, В.М.Бібіло та інших вчених, приходять до висновку, що необхідно в законі визначити поняття "законна сила судового рішення", сформулювати положення, що стосуються обов'язковості судових рішень, вирішити питання, пов'язані з преюдиціальністю вироків. Автор пропонує в КПК вказати, які саме обставини підлягають доказуванню в судочинстві по виконанню

вироків, вирішити питання про участь захисника у судовому засіданні по розгляді питань, пов'язаних із виконанням вироків; розмежувати дії суду, що звертає вирок до виконання, дії суду за місцем відбування покарання і дії суду за місцем проживання засудженого, вказавши конкретно, які питання, пов'язані з виконанням вироку, розглядає кожний з них; встановити чіткий порядок розгляду питань у цій стадії, порядок оскарження винесених судових рішень; встановити порядок реабілітації особи у зв'язку з незаконним притягненням її до кримінальної відповідальності, компенсації заподіяної шкоди, поновлення порушених прав.

У висновках підводяться загальні підсумки дисертаційного дослідження, вказуються основні проблеми, які існують у кримінальному судочинстві України, і від вирішення яких залежить більш надійний захист прав, свобод і законних інтересів людини, успішна боротьба зі злочинністю;

- розроблені поняття кожної із конституційних засад кримінального судочинства, а саме законності, рівності усіх учасників судового процесу перед законом і судом, забезпечення доведеності вини, гласності судового процесу та його повного фіксування технічними засобами, змагальності сторін та свободи в наданні ними суду своїх доказів і доведення перед судом їх переконливості, підтримання державного обвинувачення в суді прокурором, забезпечення обвинуваченому права на захист, забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду та обов'язковості рішень суду;

- сформульовані конкретні пропозиції щодо вдосконалення кримінально-процесуального законодавства України, що відображають розроблену автором концепцію основних конституційних засад судочинства.

За темою дисертації опубліковано такі роботи:

1. Маляренко В.Т. Застосування примусових заходів медичного характеру. // Радянське право. - 1982. - № 8. - С. 25-27. - (0,4 д.а.)
2. Маляренко В.Т. Окремі питання давності притягнення до кримінальної відповідальності // Радянське право. - 1985. - № 6. - С. 27-31. - (0,5 д.а.)
3. Маляренко В.Т. О давности привлечения к уголовной ответственности. // Социалистическая законность. - 1985. - № 8. - С. 63-64. - (0,2 д.а.)
4. Маляренко В.Т. Окремі питання відповідальності свідків за дачу завідомо неправдивих показань. // Радянське право. - 1986. - № 9. - С. 30-32. - (0,35д.а.)
5. Маляренко В.Т. Кримінальний суд: сучасні проблеми і належне місце в системі державної влади. // Право України. - 1994. - № 11-12. - С. 5-9. - (0,5 д.а.)
6. Маляренко В.Т. Актуальні проблеми становлення судової влади в Україні. // Право України. - 1996. № 1. - С. 31-36. (0,7 д.а.)

7. Маляренко В.Т. Окремі питання давності притягнення до кримінальної відповідальності. // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. - 1996. - № 6. - С. 11-17. - (0,4 д.а.)

8. Маляренко В.Т., Стрекалов Є.Ф. Процесуальні та кримінологічні аспекти застосування смертної кари. // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. - 1996. - № 6. - С. 17-41. (1,6 д.а.)

9. Маляренко В.Т. Окремі питання відповідальності свідків за дачу завідомо неправдивих показань. // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. - 1996. - № 6. - С. 68-72. - (0,3 д.а.)

10. Маляренко В.Т. Прокурор у кримінальному процесі. // Вісник Верховного Суду України. - 1997. - № 2. - С. 51-55. - (0,65 д.а.)

11. Mr.Vasyl Malyarenko. The Constitutional, Statutory and institutional safeguardsof the impartiality of judges and of judicial independence. Council of Europe Publishing.-1997.- (0,2 д.а.)

12. Маляренко В.Т. Хто може бути захисником обвинуваченого у кримінальній справі? // Адвокат. - 1997. - № 4- С. 33-44. - (1,2 д.а.)

13. Маляренко В.Т. Чи обов'язкова участь захисника в кожній кримінальній справі. // Адвокат. -1998. - № 1. - С. 19-22. (0,4 д.а.)

14. Маляренко В.Т. Хто може бути захисником обвинуваченого у кримінальній справі? // Вісник Верховного Суду України. - 1997. - №4. - С. 46-49. - (0,6 д.а.)

15. Маляренко В.Т. Виповнюється 75 років // Вісник Верховного Суду України. - Київ.-1998. -№1.- (0,3 д.а.)

16. Маляренко В.Т. Гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами, як одна з основних конституційних засад кримінального судочинства. //Вісник Верховного Суду України. - 1998. - №4. - с.26-33. (0,9 д.а.)

17. Маляренко В.Т. Поняття, загальна характеристика та класифікація основних засад кримінального судочинства. // Вісник Верховного Суду України. 1999. - № 1. - с. 40-44(0,5 д.а.).

Анотація

Маляренко В.Т. Реалізація основних конституційних засад судочинства в кримінально-процесуальному законодавстві України. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза. Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 1999.

Дисертацію присвячено теоретичним і практичним проблемам, пов'язаним з реалізацією основних засад судочинства, передбачених ст. 129 Конституції України, в кримінально-процесуальному законодавстві України.

Українська юридична
академія

Ів. № 7679

На підставі узагальнення літературних джерел та вивчення судової практики системно і комплексно досліджуються проблеми кожної із основних конституційних засад кримінального судочинства, що дозволило розкрити їх правову природу і сформулювати на цій основі пропозиції по доповненню і зміні чинного законодавства та включення запропонованих положень до проекту нового КПК України.

Ключові слова: конституційні засади, кримінальне судочинство, обвинувачення, захист.

Аннотация

Маляренко В.Т. Реализация основных конституционных начал судопроизводства в уголовно-процессуальном законодательстве Украины. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 - уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза. Национальная юридическая академия Украины имени Ярослава Мудрого. Харьков, 1999.

Диссертация посвящена теоретическим и практическим проблемам, связанным с реализацией основных принципов судопроизводства, предусмотренных ст. 129 Конституции Украины.

В структурном отношении диссертация состоит со вступления, четырех разделов, заключения, добавлений и списка использованных источников.

Во вступлении обосновывается актуальность темы исследования, его цель, научная новизна, теоретическое и практическое значение, а также его апробация и внедрение.

В первом разделе рассматриваются вопросы понятия, общей характеристики и классификации основных начал уголовного судопроизводства, а также независимости судей и подчинения их только закону.

Второй раздел исследования посвящен раскрытию сущности главных обще-правовых начал судопроизводства: законности; равенства всех участников судебного процесса перед законом и судом; обеспечения доказанности вины; гласности судебного процесса и его полного фиксирования техническими средствами.

В третьем разделе исследуются проблемы, связанные с реализацией принципа состязательности сторон и свободы в предоставлении ими суду своих доказательств и в доказывании перед судом их убедительности, а также проблемы поддержания государственного обвинения в суде прокурором и обеспечения обвиняемому права на защиту.

В четвертом разделе рассматриваются вопросы обеспечения апелляции - онного и кассационного обжалования решений суда и обязательности судебных решений.

Заключение представляет собой концептуальное изложение основных положений диссертации, а также предложений автора, которые направлены на

усовершенствование уголовно-процессуального судопроизводства и практики правоохранительных органов в борьбе с преступностью в Украине.

В диссертации акцентируется внимание на том, что конституционное закрепление основных начал судопроизводства вдыхает новую жизнь во все институты уголовного процесса, дает толчок для дальнейшего развития уголовно-процессуального законодательства и более надежной защиты прав, свобод и законных интересов человека, защиты интересов государства, предприятий, учреждений и организаций. Но для того, чтобы основные конституционные начала судопроизводства не остались декларацией, а воплощались в реальную жизнь людей, они должны быть обеспечены государством и в первую очередь закреплены и конкретизированы в уголовно-процессуальном законодательстве.

С этой целью в диссертации на основе обобщения литературных источников и изучения судебной практики проблемы каждого из основных конституционных начал уголовного судопроизводства исследованы системно и комплексно, что позволило раскрыть из правовую природу и сформулировать на этой основе предложения по дополнению и изменению действующего законодательства, а также включению предложенных положений в проект нового Уголовно-процессуального кодекса Украины.

Ключевые слова: конституционные начала, уголовное судопроизводство, обвинение, защита.

SUMMARY

Vasyl T. Maliarenko. Realization of the Fundamental Constitutional Principles of Judicial Proceedings in Criminal Procedure Legislation of Ukraine. - Manuscript.

Thesis for awarding the degree of the Candidate of Law in Speciality 12.00.09 - Criminal Procedure and Criminalistics, Forensic Expertise. National Law Academy of Ukraine named after Yaroslav Mudryi. Kharkiv, 1999.

The thesis deals with the theoretical and practical issues relating to the realization of the fundamental principles of judicial proceedings envisaged by Article 129 of the Constitution of Ukraine and criminal procedure legislation of Ukraine. On the basis of the generalization of scholarly sources and judicial practice study, systematic and comprehensive research has been undertaken into the issues of each fundamental constitutional principle of judicial proceedings, which enabled to reveal their legal nature and, on the basis thereof, formulate the proposals aimed at amending the effective legislation and including the proposed provisions into the new Code of Criminal Procedure of Ukraine.

Key words: constitutional principles, criminal proceedings, prosecution, defence.